

ՓՈԽԱՆ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԻ

«Որք զերկաւոր մեծութիւն փառաց՝ խաւար կոչիցին»:

«Անոնք, որոնք երկրաւոր փառքի մեծութիւնը՝ խաւար կոչեցին»:

(Շարական Թարգմանչաց)

Ահա՛ այս բառերով էր, որ սրբազան Շարականագիրը կը նկարագրէր փաղանգը այն հոյակապ մարդոց, որոնք Ե. դարէն մինչեւ ԺԲ. դար լուսաւորեցին Հայաստանեայց եկեղեցւոյ երկնակամարը, անոնք՝ որոնք այս աշխարհի փառքը խաւար կոչեցին եւ փորձեցին իրենց հետ եւս մեզ մօտեցնել երկնքին ու Երկնայինին:

Ինչպէս բնութիւնը ունի իր գարունը, ազգեր եւս ունին զիրենք յաւերժացնող սերունդները, նման Թարգմանչաց սերունդին, որ դարձաւ Հայ ազգը տեւականացնող գարունը: Մարդկային պատմութիւնը ցոյց տուած եւ հաստատած է, որ զինուորական ոյժը, անոր ձեռք բերած յաջողութիւններն ու փառքը ժամանակաւոր են եւ չեն յաւերժացներ անոնց գոյութիւնը: Ժամանակը ցոյց տուած է թէ Աւետարանի խօսքն է, «ի վերուստ իջեալ», ճշմարիտն ու յաւերժականը, եւ ահա ա՛յս էր միակ նպատակը Թարգմանչաց խումբին, երկինքէն երկիր իջեցնել զԱստուած, որպէսզի Հայ գիրով եւ լեզուով խօսէր հայուն հետ: Եւ արդար պիտի չըլլար թեթեւ յիշատակութեամբ մը անցնիլ մեր ազգային պատմութիւնն ու մշակոյթը լուսաւորող այսպիսի դէպքի մը վրայէն, որովհետեւ ժամանակները զորս անոնք կ'ապրէին, լեցուն էր թէ՛ արտաքին եւ թէ՛ ներքին թշնամիներով, եւ այդպիսի ժամանակներու մէջ էր, որ Թարգմանչաց սերունդի նման զօրաւոր հոգիներու տէր մարդիկ՝ գիտցան խորենացիի ականարկած «Փոքր ածուին» մէջ աճեցնել մշտադաւար մեր լեզուն, մեր մշակոյթն ու պատմութիւնը: Անոնք ըլլալով «հոգիի» տէր մարդիկ, այդ նոյն բանն էր որ փորձեցին աւանդել գալիք սերունդներուն, որովհետեւ անոնք լիովին ապրած եւ փորձած էին, ու գտած որ այդ կեանքը միւս բոլոր կեանքերէն աւելի նպատակայարմար էր եւ օգտակար: Ահա այս էր Թարգմանչաց սերունդին միակ նպատակը, յաւերժացնել Աստուծոյ հոգին մարդուն մէջ, որովհետեւ անոնք քաջ վստահ էին թէ «հոգին է կենդանարար», եւ ահա ճիշդ այս էր որ անոնք մեզի փոխանցեցին, ձգտիլ բարիին, հոգեկանին եւ յաւերժին:

Եւ որոնցմէ՞ կը կազմուէր դարերու վրայ երկարող փաղանգը այն սուրբ մարդոց՝ եթէ ոչ Մեսրոպ Մաշտոցէ, Եղիշէէ, Խորենացիէ, Դաւիթ Անյաղթէ, Գրիգոր Նարեկացիէ եւ Ներսէս Շնորհալիէ: Ասոնցմէ իւրաքանչիւրը բերաւ իր նպաստը, մեր մշակոյթի կանթեղին մէջ դնելով ձէթի իրենց բաժինը, այդպէսով լուսաւորելու մեր խաւար հոգիներն ու աշխարհը: Մեսրոպ Մաշտոց ստեղծեց մեր Այբուբենը, այդպէս լուսաւորելով եւ յաւերժացնելով մեր ժողովուրդի գոյութիւնը: Եղիշէ՝ իր «վարդանանց» պատմութեամբ դարձաւ Աւարայրի Մարտին ոսկի գրիչը: Դաւիթ Անյաղթ Փիլիսոփայ, որ յաջողած էր շուքի մէջ ձգել ու նսեմացնել իր ժամանակի նշանաւոր յոյն իմաստասէրները, որուն համար ալ Անյաղթ մակդիրը տրուած էր իրեն: Պատմահայր՝ Մովսէս Խորենացի, որ հակառակ մեր արդի պատմաբաններու քննադատութեան, միշտ կը մնայ իր Պատմահօր պատուանդանի բարձրութեան վրայ, որովհետեւ ան էր որ մեր պատմութեամբ եկաւ մեզի տալու ծագումը մեր ժողովուրդին, մեր հեթանոսական երգերուն եւ մեր անցեալի երբեմնի փառքին, ու այս բոլորը՝ հակառակ ներկայ շրջանի քննադատներուն, միշտ պիտի մնայ իր բարձրութեան վրայ: Սուրբ Գրիգոր Նարեկացի՝ Աստուածարեալ մեծ

մատենագիրը, որ ինքզինք ճենճերեց Միածնին եւ Աստուածամօր փառքը «ի խորոց սրտի» երգելու համար: Իր նման մեծ հոգիները կը գլեն ու կ'անցնին միջավայրի եւ ժամանակի պայմանները: Գիտելիքներ ամբարելը զօրաւոր կամքի եւ պայծառ մտքի գործ է, սակայն աղօթքի մարդ ըլլալը տրուած է միայն հոգիի մարդոց, մարդիկ՝ նման Նարեկացիի, որ վերացած է այս աշխարհէն եւ դարձած բնակիչ՝ հոգեկան աշխարհին: Իբր աղօթագիրք եւ ջինջ ու պարզկայ երկնքին նմանող իր հոգիին հարազատ արտայայտութիւնն է Նարեկը, որ թարգմանուած է զանազան լեզուներու եւ գրեթէ դարձած Ս. Գիրք մը հաւատացեալ եւ աղօթող հոգիներու համար, եւ Աւետարանով եւ Նարեկով սնած իրա՛վ հաւատացեալ հայը, տակաւին դարեր պիտի շարունակէ ծծել այդ գերազանց հոգեւոր սնունդը քանի որ ան միշտ ներկայ է իր բարձին տակ: Թարգմանչաց Վարդապետաց հոյլին վերջին ներկայացուցիչը կ'ըլլայ Ս. Ներսէս Շնորհալի Հայրապետ, մեր եկեղեցւոյ կողմէ նուիրականացած անունը, որ բանաստեղծ էր ու երաժիշտ միանգամայն եւ ասոնց առընթեր նախանձախնդիր պահապանը Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կանոններուն եւ աւանդութեանց: Իր «Թուղթ Ընդհանրական»-ը հայելին է եւ արտացոլացումը իր ազնուական հոգիին, որով կ'ուզէ արգիլել մոտքը բոլոր անոնց՝ որոնք կը փորձեն աղարտել մեր եկեղեցւոյ նկարագիրն ու նուիրականութիւնը: Թէեւ հայ ժողովուրդը ժլատ եղած է այսպիսի մակդիրներու բաշխման, նամանաւանդ «Շնորհ»ներու պարագային, սակայն Շնորհալի Հայրապետ անկասկած արժանացած է անոր:

Արդէն անցած են տասնեւվեց դարեր եւ հայ ժողովուրդը դարձեալ կանգնած է յիշատակին առջեւ այն սուրբերուն՝ որոնց երախտաւորեալները եղած ենք մենք, որովհետեւ անոնց տալու ոգին ամբողջ դարերու ընթացքին փոխանցուած է մեր սրտին եւ ատով՝ մեր արեան: Մեր Թարգմանչաց Վարդապետներու պատգամն է այս օրերու սերունդին հետեւիլ իրենց «Ճալու», «Նուիրելու» գերագոյն օրինակին, այդպիսով հասնելու իրենց գերագոյն օրինակին, որովհետեւ անոնք «Հոգիի» տէր մարդիկ էին եւ միշտ հաւատացին Աւետարանի «Հոգին է կենդանարար» խօսքին, եւ անոնք քաջ գիտէին թէ միայն այդ ոգիով կարելի էր հասնիլ եւ արժանանալ Հայր Աստուծոյ բաւութեան:

Ն.Ա.Մ.

